

Прохорова А.Ю.

*аспірант кафедри нової та новітньої історії
Одеського національного університету
імені І.І. Мечникова*

ІНЦИДЕНТ АНТУАНА ДЮПРА ДЕ НАНТУЕ: МІЖ ПОЛІТИКОЮ ТА ХАРАКТЕРОМ

Анотація. В статті досліджується вплив особистості на зовнішню політичні процеси в Англії на початку англо-французької війни 1562-1564 р.р. Проаналізував тогочасне листування, яке пов'язано з діяльністю Антуана Дюпра де Нантуе в Англії, автор здійснив спробу показати як впливає особистість на дипломатичні відносини між країнами у XVI ст. на прикладі інциденту, якій трапився з А. Дюпра, та робить висновок про те, наскільки в середньовічному світі були тісно пов'язані особисті та державні питання.

Ключові слова: Зовнішня політика, Като-Камбрійський договір, англо-французькі відносини, Антуан Дюпра де Нантуе, Альваро де Куадра.

На початку 60-х рр. XVI ст. склався новий вузол англо-французьких протиріч, що вилився у 1562 р. у військовий конфлікт. Загостренню дипломатичних відносин між двома державами посприяли — підтримка англійського уряду гугенотів у Франції, серйозні побоювання англійського уряду щодо претензій французької королеви Марії Стюарт на англійську корону, а також боротьба Англії та Франції за Шотландію.

Історію англо-французьких протиріч слід розглядати не тільки в контексті постійних чвар, пов'язаних здебільшого з інтересами завоювання або збереження земельних активів, але і розглянути під кутом зору досвіду окремо взятої людини. Бо у XVI ст. на різних рівнях характер людини грав набагато більшу роль ніж у наш час, і саме тому, такий підхід дозволить прийняти до уваги особистість та її вплив на зовнішньополітичні процеси у цих країнах.

Метою статі є дослідження впливу особистості на характер міжнародних відносин між Англією та Францією у період загострення конфлікту. Завданням є освітлення дипломатичних взаємовідносин між Англією та Францією після підписання Като-Камбрійського договору та у період англо-французької війни 1562-1564 р.р. Визначення значущості впливу особистості на дипломатичні відносини між Англією та Францією на прикладі дій А. Дюпра де Нантуе в Лондоні у 1560-1564 р.р.

Антуан Дюпра де Нантуе, (Nantouillet — за англійськими джерелами) [3, с. 553], був неспокійною та неприємною людиною [10, с. 107]. Він відомий тим, що з 1554 р. по 1588 р. виконував обов'язки прево Парижа, виключаючи той термін, коли він проживав у Лондоні та був одним з гарантів Като-Камбрійського договору.

Разом з Фредеріком де Фуа, графом Кандаль, Гастоном де Фуа, маркізом де Тарн, Луї де Сен-Маром, графом де Лавер в кінці грудня 1560 р. А. Дюпра повинен був прибути до Англії як гарант Като-камбрійського миру. Даний договір був підписаний 2 квітня 1558 р. між монархами Англії і Франції під назвою «Трактат про мир між Генріхом II, королем Франції, і Єлизаветою, королевою Англії». Це була одна з кількох угод, підписаних між воюючими сторонами, які завершили Італійські війни, що тривали в Західній Європі більш півстоліття.

Усестороння угода диктувалася як її необхідністю для всіх країн учасниць війни, так і конкретними двосторонніми питаннями. Для Англії, в першу чергу, найважливішими проблемами були легімізація королівського титулу Єлизавети та забезпечення національної безпеки [1, с. 120]. Цей договір відповів на поточні потреби королівства і позбавив країну від безпосереднього втручання Іспанії і Франції в її внутрішні справи.

Основною завадою під час підписання англо-французького договору був порт Кале. Для монархії Тюдорів Кале був останнім уламком континентальної імперії середньовічної Англії. Принизливо легке захоплення Кале негативно вплинуло на англійській моральний дух. У своєму щоденнику купець Генрі Мекин написав, що це була жахлива звістка для всього англійського народу [7, с. 162].

Після тривалих обговорень питання щодо Кале було вирішено на основі політичних компромісів. Місто мало на вісім років перейти до французького короля або до його спадкоємців, а після закінчення цього терміну зобов'язаний повернутися до Англії. У разі відмови щодо повернення міста, французький король або його спадкоємці повинні були заплатити англійцям 500 000 крон

[2, с. 195]. Саме як гарант виплати цієї суми А. Дюпра де Нантуе відправився в Англію. 23 серпня 1562 р. у Вестмінстері А. Дюпра дав клятву, що буде дотримуватися статей Като-камбрійського договору [2, с. 261].

Англійський посол у Франції Ніколас Трогмортон у 1559-1563 рр., висловлюючи свої міркування У. Сесілю щодо запропонованих фігур гарантів з французької сторони, вкрай дивувався їх складу. Посол особливо звертав увагу на сеньйора А. Дюпра. Якщо в листі до У. Сесіля від 14 березня 1562 р. він лише вважав, що персона де Нантуе не зовсім підходить, і що людина, яку вибрали раніше, набагато краще виповнить обов'язки гаранта [3, с. 553], то в посланні У. Сесілю від 9 вересня 1562 р. Н. Трогмортон вже попереджав, що месье де Нантуе найнебезпечніший з гарантів, які перебувають в Англії, і за ним необхідно особливо стежити [4, с. 275].

А. Дюпра часто хвалився, що «ні в кого не було стільки ворогів в Європі, як у нього самого» [8, с. 549]. Він заявляв, що «не минало й дня, щоб я не познущався над мегерою королевою Єлизаветою ... я висміював коханок герцога Анжу і короля Наварри, і жартував над герцогом Гізом» [9, с. 288].

Прибувши в Англію на рік пізніше за інших гарантів, де Нантуе не змінив своєї поведінки. Втім, в Лондоні його чекав холодний прийом.

Невдоволення лондонців проти Като-камбрійського договору було настільки повсюдним, що частина городян ставилися до французьких гарантів як до ворогів. З ними шанобливо поводитися лише при англійському дворі.

Незважаючи на вороже ставлення до гарантів, А. Дюпра поведився вільно, втягуючись в інтриги, які згодом набули міждержавний характер. Найбільш значною подією, яка була пов'язана з особою А. Дюпра, став інцидент в будинку посла іспанського короля Філіпа II єпископа Альваро де Куадра на початку 1563 р. Обставини події викладені в скаргах іспанського посла де Куадра Таємній раді Англії, в листуванні іспанського посла з королем Іспанії та в листах королеви Єлизавети до Франції.

Як свідчать джерела, увечері 5 січня 1563 р. А. Дюпра разом з французьким послом Мішелем де Севром були на вечері у будинку іспанського посла [5, с. 20]. За свідченням єпископа де Куадра, під час вечері він почув, як гучно стукають в двері його будинку. Слідом за цим у передпокій увірвався якийсь лакей музиканта Альфонсо, що грає на лютні при дворі. Це був молодий італієць Андреа. Він викрикував ім'я флорентійця капітана Масіно, який вбіг за ним, розмахуючи мечем [5, с. 22]. Свідок, слуга іспанського посла Бернабе

Мата, доповідав, що Андреа був вкрай наляканий. Молодий італієць на колінах благав про захист: «Врятуйте моє життя заради любові до Бога! Вони збираються вбити мене!» [6, с. 276]. Потерпілий розповів, що він посварився з італійським капітаном Масіно, і той переслідував його до будинку посла, щоб схопити його, і запевняв, що Масіно днями побив його, тому він і вистрілив в нього. [6, с. 278].

Іспанський посол послав розслідувати подію свого управляючого. З показань свідків випливало, що Андреа намагався вбити капітана Масіно, але промахнувся. Життя капітану врятував його франтівський одяг. Куля пройшла між його лівою рукою та тілом, зробивши дірку в плащі і обпаливши йому дублет. Сам Масіно увірвався слідом за ним, вимагаючи видачі кривдника. Капітан кинувся на людей в будинку, його негайно обступили присутні слуги посла, озброєні алебардами та списами, і супроводили його до задніх воріт, що виходять до Темзи.

Також, зі скарг іспанського посла, представлених Таємній Раді, слідує те, що він одразу наказав випроводити Андреа, що було зроблено негайно. Як писав де Куадра своєму королю, він не бажав, щоб злочинець перебував у нього вдома. [6, с. 280]

За подальшим визнанням Б. Мата, його пан вирішив поступити таким чином: якщо з'ясується, що Андреа стріляв у будинку, то тоді треба видати його правосуддю, якщо ж він стріляв на вулиці, то провести його через задні ворота. У листі герцогині Пармській Б. Мата стверджував, що його пан не сумнівався в тому, що італієць не стріляв в будинку. Тому юнака випустили через задні ворота, що виходять до річки, де на нього чекав човняр [6, с. 285]. Трохи пізніше, разом з маршалом, в будинок увірвалась стража англійської королеви, які дізналися про подію, і вимагали видачі порушника. Посол чесно відповів, що він нікого не приховує, і якщо хочуть, вони вільні обшукати його будинок, стражники відмовилися та пішли [5, с. 20].

Порушника заарештували лише через два дні в Грейвсенде, в невеликому містечку на північному заході графства Кент, на південному березі р. Темзи [5, с. 22]. Як з'ясувалося в ході розслідування, Андреа був вигнаний з Італії за два вбивства, які він вчинив на батьківщині, а також, за місяць до події в будинку посла він був відсторонений від служби у Альфонсо.

Під тортурами Андреа видав причину того, чому він стріляв у капітана Масіно. Він зізнався, що його найняв А. Дюпра. За словами молодого італійця, де Нантуе сказав, що з радістю дасть 100 крон тому, хто відріже ногу або руку Масіно за те зло, яке він заподіяв йому. Слуга де Нантуе

забезпечив його аркебузою та кольчугою [5, с. 25]. Так само Андреа зізнався, що часто відвідував будинок посла, і в день, коли він повинен був підстрелити капітана, він чекав його біля воріт будинку єпископа де Куадра.

Після з'ясування обставин справи, А. Дюпра був затриманий і поміщений в будинок лорд-мера Лондона. В ході подальших допитів де Нантуе зізнався, що Андреа часто бував у нього. При втечі юнака з дому іспанського посла він всіляко намагався йому допомогти, в тому числі давши додатково 10 крон. Сам А. Дюпра був переконаний у своєму праві вбити капітана, так як Масіно, в свою чергу, намагався позбавити його життя у Парижі [5, с. 29]. Цілком можливо, що це було так само пов'язано з паном, якому служив Масіно, видамом Шартра, саме його де Нантуе намагався вбити ще в Парижі.

А. Дюпра досить зверхньо поведився на допитах. Він відмовлявся відповідати, аргументуючи це тим, що він є підданим короля Франції і його гарантом тут в Англії, тому, він не може нічого сказати без попередньої згоди з його королем [5, с. 35]. Де Нантуе так само казав, що «навіть якби він вбив чотирьох, він не зобов'язаний відповідати за це ...» [5, с. 136].

На зустрічі з членами Таємної Ради французький посол наполягав на те, що А. Дюпра мусить бути доставлений у Францію де він і буде судимий. Рада відмовила послу, аргументуючи це тим, що ні посол, ні затриманий не вільні від англійських законів [5, с. 40]. У листуванні з монаршими особами Франції королем Карлом ІХ і королевою-матір'ю Катериною Медичі королева Єлизавета твердо трималася цієї лінії. До того ж, позиція королеви Єлизавети щодо А. Дюпра не відрізнялася помітною м'якістю. У свою чергу, невдоволення діями правительки Англії так само простежується і в листах короля Карла ІХ, і королеви-матері Катерини Медичі [5, с. 55-57].

Остання вимагала переправити де Нантуе до Франції [5, с.57]. У відповідь на листи королеви-матері королева Єлизавета дивувалася, чому Катерина надає таке значення цій справі, і вимога королеви-матері про те, щоб відправити А. Дюпра на батьківщину або доставити до посла, не буде задоволена. Королева Єлизавета швидше чекала від Катерини подяки, ніж засудження за те, що з ним поводяться з повагою, і за те, що він перебуває під домашнім арештом. Проте, вона (королева Єлизавета) нічого не може зробити [5, с. 112].

У листі до короля Карла ІХ англійська королева повідомляла, що де Нантуе відмовляється відповідати на будь-які звинувачення, і його справа не може зрушити з місця, а вона не може залишити непоміченим такі злочини [5, с. 114].

У листі до свого посла у Франції Т. Сміту вона підкреслювала, що А. Дюпра був відданим прихильником Гізів і, відповідно, противником принца Конде, а готовність французького посла захистити його, на думку королеви Єлизавети, була якраз пов'язана з цим.

Ситуація із затриманням А. Дюпра з'ясувалася в кінці січня 1563 р. Заарештований як і раніше відповідав гордовито і зарозуміло, він не боявся пред'явлених звинувачень та свідoctв. Зарозумілість француза зробило його положення ще гірше і його перевели в Тауер [6, с. 77].

Перебуваючи в ув'язненні, де Нантуе відправляв зашифровані листи, написані соком цибулі на своєму одязі або на пробках пляшок. Це листування була перехоплено і, як писав У. Сесіль серу Т. Сміту, з них ясно видно, що заарештований винен. Сам А. Дюпра ігнорував те, що ці листи виявилися в руках У. Сесіля.

Інцидент з А. Дюпра відобразився не тільки в англо-французьких відносинах, а й вплинув на долю іспанського посла [1, с. 121]. На початку січня 1563 р. королева Єлизавета в листі Філіпу ІІ просила відкликати посла через те, що він вплутався в питання, які порушують спокій в королівств [5, с. 5].

Посол і до цього був неодноразово помічений у недипломатичних справах, як наприклад, поширення пліток, що ганьблять королеву Єлизавету, а саме про її таємний шлюб з Робертом Дадлі. Через підтримку Роберта Дадлі, який мріяв одружитися з королевою, де Куадра хотів мати вплив на королеву. Його зв'язки набули широкого розголосу, і хоч посол заперечував свою дволикість, він втратив довіру у королеви.

Спроба вбивства, яка сталася в будинку, і явна допомога єпископа де Куадра вбивці, була тією можливістю, яку чекав У. Сесіль, щоб домогтися розгляду справи посла на Таємній Раді. Іспанський посол вважав причинами, через які його не бажають бачити на Дюрхем плейс, є нібито його пособництво вбивці, за нібито псевдо католицьку змову, і нібито за те, що в посольстві був влаштований шпигунський центр, та за сприяння католикам в Англії [6, с. 280]. Іспанський посол не без підстав вважав, що «... вони вхопилися за цей привід для того, що б вигнати мене з цього дому». [6, с. 281].

Іспанський посол заперечував свою причетність до справи про не здійснене вбивство, стверджуючи, що він нічого не задумував проти англійської королеви [6, с. 283]. І він не розуміє, чому Таємна рада Англії вважає, що він потурав цьому злочину. Така заява, за його словами, явно злісний наклеп, адже він ніколи не бачив і не говорив з капітаном Масіно, і навіть не чув його імені.

Але в листуванні з іспанським королем Філіпом II єпископ де Куадра, прямо говорив про еретика флорентійця Масино, який був найнятий видамом Шартра, дворянином-гугенотом [6, с. 285]. Філіп II не відкликав свого посла, але після цього інциденту його вплив в Лондоні істотно впав, а в серпні 1563 р. він помер.

Як підсумував сучасник: «Йде відкрита війна між Англією і Францією ... посол Франції знаходиться у Тауері в Англії. Сміт поки на волі. Посол короля Філіпа в Англії помер» [6, с.516].

Таким чином, незважаючи на те, що Антуан Дюпра де Нантуе прибув в Лондон в якості гаранта миру та присягнувся дотримуватися статей Като-камбрезійського договору, він кинув себе в політичні ігри найсильніших країн Європи під час загострення міжнародного і міжконфесійного конфлікту. Крім того, А. Дюпра виявився причетним до католицьких інтриг іспанського посла в Англії А. де Куадра, спрямованих проти інтересів англійського королівства.

Оцінка вибору гарантів, яка була зроблена Н. Трогмортоном, виявилася точною. А. Дюпра був людиною, який відверто не підходив на роль гаранта. В Англії він не тільки хамив або ображав, де Нантуе порушив закони країни, і це ніяк не могло залишитися поза увагою королеви Англії та її радників. До того ж, подія з ним збіглася із загостренням англо-французьких відносин, і виявилася для англійської дипломатії одним із приводів звинувачення французької сторони. Інцидент з А. Дюпра відбився, хоч і незначно, на характері взаємин Англії та Франції і показує, наскільки в середньовічному світі були тісно пов'язані особисті і державні питання.

Література:

1. Дьомін О.Б. Біля витоків англійського атлантизму. Зовнішня політика Англії кінця 50 — кінця 80-х років XVI ст. [Текст] / О.Б. Дьомін // Історія Англії / — Одеса, 2001. — 360с.
2. Calendar of State Papers. Foreign Series of reign of Elizabeth. [Text] // Diplomatic correspondence of reign of Elizabeth from 1558 to 1559 / ed. Joseph Stevenson / . — V.1 — London: Longman. Green, Longman & Roberts, 1863. — 635p.
3. Calendar of State Papers. Foreign Series of reign of Elizabeth. [Text] // Diplomatic correspondence of reign of Elizabeth from 1561 to 1562 / ed. Joseph Stevenson / . — V.4 — London: Longman. Green, Longman & Roberts, 1866. — 689 p.
4. Calendar of State Papers. Foreign Series of reign of Elizabeth. [Text] // Diplomatic correspondence of reign of Elizabeth in 1562 / ed. Joseph Stevenson / . — V.5 — London: Longman. Green, Longman & Roberts, 1867. — 673 p.
5. Calendar of State Papers. Foreign Series of reign of Elizabeth. [Text] // Diplomatic correspondence of reign of Elizabeth in 1563 / ed. Joseph Stevenson / . — V.6 — London: Longman. Green, Longman & Roberts, 1869. — 697 p.

6. Calendar of State Papers, relating to English affairs, preserved in, or originally belonging to, the archives of Simancas. [Text] / Count de Feria, of Alvaro de la Quadra bishop of Aquila // Spanish letters from the accession of Elizabeth in November 1558 to the end of the year 1567 / ed. Martin A S Hume/ — V.1. — London: Longman. Green, Longman & Roberts, 1892. — 708 p.

7. The Diary of Henry Machyn, citizen and merchant — taylor of London from A.D.1550 — A. D.1563. [Text] / Henry Machyn // The Diary of Henry Machyn, from A.D.1550 — A. D.1563. / Ed. By J.G. Nihols. — N.Y. - L.-P.: Camden Socirty. — P.162-163.

8. The Recreative review, or Eccentricities of literature [Електронний ресурс] // J. Wallis, 91 Quadrant, Regent street. — 1822. — Режим доступу до ресурсу: <https://clio.columbia.edu/catalog/9098980>.

9. The Town and Country Magazine or universal repository of knowledge, instruction, and entertainment. [Text] // A. Hamilton. — 1772. — V.4. — P. 287—288.

10. Williams H. The Love-Affairs of the Condys (1530-1740). [Text] / H. Noel Williams. — London: Methuen & Co. Ltd., 1912. — 446 с.

Прохорова А.Ю. Инцидент Антуана Дюпра де Нантуэ: между политикой и характером.

Аннотация. В статье исследуется влияние личности на внешнеполитические процессы в Англии в начале англо-французской войны 1562-1564 гг. Проанализирована дипломатическая переписка, которая связана с деятельностью Антуана Дюпра де Нантуэ в Англии, автор, на примере инцидента с А. Дюпра, показал, как влияет личность на дипломатические отношения между странами в XVI в., и делает вывод о том, насколько в средневековом мире были тесно связаны личные и государственные вопросы.

Ключевые слова: Внешняя политика, Като-Камбрезийский договор, англо-французские отношения, Антуан Дюпра де Нантуэ, Альваро де Куадра.

Prohorova A. U. The incidents of Antoine Duprat de Nantouillet: between policy and character.

Summary. The article examines the impact of personality on foreign policy processes in England in the early Anglo-French war of 1562-1564s. Having analyzed the correspondence connected with the activity of Antoine Duprat de Nantouillet in England, the author using the accident with A. Duprat has attempt to show the way a personality influences the diplomatic relations between the countries in the XVI century, and has made a conclusion about the importance of personal and public issues in the medieval world.

Key words: Foreign Policy, Cateau-Cambresis treatment, Anglo-French relations, Antoine Duprat Nantouillet, Alvaro de Quadra.